

FELNET DOOR DE EEUWEN HEEN GEEN ENKELE TAND DES TIJDS TE BESPEUREN

Marc VAN DEN BERGH

voorzitter FELNET

Johan LE MAIRE

ondervoorzitter FELNET

■ We schreven het al in *Bladen voor Documentatie*¹: 1996 was een vruchtbaar jaar voor het informatiegebeuren: niet alleen organiseerde ABD-BVD een eerste Inforum maar ook zag FELNET het levenslicht. Het FELNET-samenwerkingsverband geeft op een eenvoudige manier een indirecte toegang tot een kwart miljoen analoge en digitale milieublicaties. Om deze toegang via de FELNET-website accuraat te houden, worden de technologische evoluties op de voet gevolgd en waar performant ook toegepast. Dat dit niet steeds van een leien dakje doch wel steeds met het nodige positieve resultaat verloopt, blijkt uit het volgende artikel.

■ Comme nous l'écrivions déjà dans nos *Cahiers de la Documentation*¹, 1996 fut une année féconde pour le monde de l'information. Non seulement l'ABD-BVD organisait son tout premier Inforum, mais FELNET voyait également le jour. La plate-forme de collaboration fournit de manière simple un accès indirect à un quart de million de publications analogiques et digitales relatives à l'environnement. Afin de garantir la pertinence de l'accès au site web de FELNET, les évolutions technologiques sont suivies pas à pas, et mises en pratique lorsqu'elles s'avèrent pertinentes. Il ressort de cet article que si cela ne se fait pas toujours de manière aisée, les résultats obtenus se révèlent positifs.

FELNET spruit voort uit een op 6 februari 1996 door de Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek, Archief en Documentatie (VVBAD) georganiseerde studiedag over "Milieu-informatie en documentatie".

De conclusie van deze dag was dat in Vlaanderen, bij uitbreiding in Brussel en Wallonië, erg veel milieu-informatie beschikbaar is. Het probleem voor de gebruiker is dat deze documentatie verspreid is over een wirwar van instellingen zowel uit de publieke als uit de private sector, soms gaat het om instellingen die uitsluitend een milieucollectie bezitten, andere hebben een deelcollectie. Hoeveel en precies welke instellingen en organisaties zich met milieu bezighouden is voer voor interpretatie en discussie. Bovendien is het voor de gebruiker dikwijls moeilijk – zo niet onmogelijk – om de informatie op te sporen. Daarnaast is "het veld" erg dynamisch zij het niet steeds in positieve zin: af en toe wordt (natuurlijk volledig onterecht) een documentatiecentrum afgestoten, soms gaan instellingen samen en zelden ontstaat een nieuwe organisatie. Dit heeft dan ook meteen een directe invloed op de partnerbewegingen van FELNET. Zo gingen bijvoorbeeld het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer en het Instituut voor Natuurbehoud vanaf 2006 samen in het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek en werd door een reorganisatie binnen de FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie de werking van de Bibliotheek Queteletfonds vanaf 2011 sterk beperkt.

De behoefte aan een minimale coördinatie in wat men een wildgroeï in de beheersing van milieu-informatie zou kunnen noemen, werd steeds groter en daarmee de behoefte aan een organisatie als FELNET.

Op 10 december 1996 ging dan een eerder beperkt initiatief met vijf stichtende leden van start en FELNET was geboren: een onderwerpspecifiek samenwerkingsverband van een aantal milieudocumentatiecentra behorend tot zowel de publieke als de private sector. Bij de aanvang waren het Vlaamse instellingen die het initiatief namen, vandaar de oorspronkelijke benaming van Flanders Environmental Library Network. Daar er in de loop der jaren eveneens Brusselse, federale en zelfs een Europese instelling bijkwamen (en instellingen om uiteenlopende redenen later soms vertrokken) werd bij het uitschrijven van de statuten in 2003 alleen het acroniem FELNET verder gebruikt, met slechts een verwijzing naar de oorspronkelijke benaming. Dit acroniem wordt behouden omwille van de naambekendheid. Het doel van de feitelijke vereniging is de veelal heterogeen verspreide milieu-informatie te verzamelen en via een online catalogus bij de gebruiker te brengen. Ondertussen omvat die catalogus zowat een kwart miljoen bibliografische omschrijvingen, analoge en digitale data die beschikbaar zijn bij de leden. Tal van deze digitale documenten zijn in full tekst beschikbaar.

Milieu-informatie wordt hier ruim geïnterpreteerd. Het gaat niet alleen om die elementen waaraan we veelal denken wanneer het milieu ter sprake komt; zoals bijvoorbeeld een of andere vorm van pollutie (lucht-, licht-, bodem- en watervervuiling en geluidsoverlast, broeikasgassen, trillingen,...), het behoud van de kwaliteit van het leefmilieu of de verbetering ervan, maar ook hoe deze verschillende elementen beïnvloed worden door het menselijk economisch en sociaal handelen zoals circulaire economie, industrie, landbouw, ruimtelijke ordening,

vervoer en de weerslag hiervan onder meer op de gezondheid en de veiligheid. In gelijkaardige zin kan een meer wetenschappelijke omschrijving van het begrip milieu-informatie gevonden worden in het verdrag van Aarhus².

De verdragstekst verstaat onder het begrip milieu-informatie alle informatie in geschreven, visuele, auditieve, elektronische of enige andere materiële vorm over:

- a. de toestand van elementen van het milieu, zoals lucht en atmosfeer, water, bodem, land, landschappen en natuurgebieden, biologische diversiteit en componenten daarvan, met inbegrip van genetisch gemodificeerde organismen, en de interactie tussen deze elementen;
- b. factoren, zoals stoffen, energie, geluid en straling, en activiteiten of maatregelen, met inbegrip van bestuurlijke maatregelen, milieuakkoorden, beleid, wetgeving, plannen en programma's die de elementen van het milieu aantasten of waarschijnlijk aantasten binnen het toepassingsgebied van het voorgaande onderdeel a, en kosten-baten en andere economische analyses en veronderstellingen gebruikt in milieubesluitvorming;
- c. de toestand van de menselijke gezondheid en veiligheid, de menselijke levensomstandigheden, cultureel waardevolle gebieden en bouwwerken, voor zover deze worden of kunnen worden aangetast door de toestand van de elementen van het milieu of, via deze elementen, door de factoren, activiteiten of maatregelen bedoeld in het voorgaande onderdeel b.

Het doorlopend bestuderen van de mogelijkheden om de migratie van de data uit de catalogi van de FELNET-partners in de collectieve catalogus zo vlot mogelijk te laten verlopen behoort tot een core business van FELNET. De bouw van de huidige versie van de website en de noodzakelijke architectuur om de gegevens van de verschillende leden bij elkaar te brengen was een hele klus.

De bibliotheken blijven volledig onafhankelijk van elkaar functioneren doch is er een wens voor samenwerking. De integratie van de data uit de verschillende speciale bibliotheken is geen eenvoudige opdracht. Iedere bibliotheek beschikt immers over een eigen geautomatiseerde catalogus die varieert van een eenvoudige relationele databank tot een geïntegreerd geautomatiseerd bibliotheekstelsel die niet meteen compatibel zijn. Daarnaast heeft elk van hen ook een eigen systematiek om bibliografische beschrijvingen, codes en plaatsingskenmerken toe te kennen. FELNET respecteert ten volle de autonomie van de partners en zodoende blijft elk documentatiecentrum met zijn eigen systematiek

(aantal, aard en inhoud van de velden) en een eigen informatiesysteem (Access, Koha, Libis, Pure, Vubis e.a.) verder werken.

De meeste leden hebben niet de middelen en/of expertise om hun data in een standaardformaat door te sturen. De gegevens uit de verschillende bibliotheeksystemen worden omgezet naar een gemeenschappelijk formaat dat zoveel mogelijk informatie probeert te bewaren zonder de eenheid van het opzet te schaden. Daarna worden de gegevens samengevoegd in één bestand. Het actueel houden van de centrale database was tot voor enkele jaren erg arbeidsintensief. Een vereenvoudiging en een automatisatie van de dataoverdracht was noodzakelijk om een kwaliteitsvolle (overdracht van de gegevens) en levendige virtuele bibliotheek te kunnen aanbieden.

Om hieraan te verhelpen werd de FELNET-website volledig herbekeken. Sinds zijn ontstaan in 1996 tracht FELNET zich immers steeds zo snel mogelijk aan de ontwikkelingen binnen en buiten de sector aan te passen. Het project dataverkeer werd in 2007 op de rails gezet met als koninginnenstuk in de loop van 2012 de lancering van een volledig vernieuwde website die een zeer krachtige zoekmotor bevat. In de loop van 2016 wordt een nieuwe versie van VUFind geïnstalleerd waardoor de FELNET-website een nieuwe en frivole *look & feel* krijgt en nieuwe functionaliteiten zoals de mogelijkheid om zoekresultaten te bewaren en/of op te slaan, worden bijgevoegd.

Het project had naast het uitwerken en implementeren van een nieuwe infrastructuur voor het databeheer en -verkeer eveneens tot doel om de website een volledig nieuw jasje te geven. De Vlaamse overheid meer in het bijzonder Milieu Informatie Stuurgroep (MIS)³ ging akkoord om een substantiële financiële tussenkomst te doen. Na een telkens afzonderlijke openbare uitbesteding voor elk van de hiernagenoemde stadia werd telkens aan Trasys International de consultancy opdracht gegund. Deze analysefase gebeurt onder het algemeen beheer van FELNET waarbij de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (EMIS-VITO)⁴ in haar functie van FELNET-webmaster de logistieke ondersteuning levert.

De volgende stadia werden daarbij doorlopen:

- het project wordt in 2008 op gang gebracht met een definitiestudie die het eigenlijke project voorafgaat en poogt een volledige, heldere en juiste definitie van de informatiebehoefte te geven. Er is nagegaan hoe het overbrengen van de data der partners naar de centrale catalogus gebeurde, welke problemen zich stelden en welke aanpassingen en de daarmee verband houdende investeringen nodig waren om een

hedendaags en competitief netwerk te kunnen uitbouwen. Tijdens deze analyse is naar voren gekomen dat gebruik kan gemaakt worden van de open source software VUFind;

- een functionele analyse die een gedetailleerde beschrijving omvat van de vereisten van de te ontwikkelen FELNET-toepassing en
- een technische analyse waarbij het theoretisch uitschrijven van de aanpak en hoe de overgang van het theoretisch model naar de praktische uitvoering gaat verlopen, zonder het daadwerkelijk uit te voeren.

In 2010 wordt de vierde en laatste fase van het project aangevat. EMIS-VITO neemt de projectleiding op zich en onder zijn begeleiding hebben verschillende externe specialisten en programmeurs een enorme bijdrage geleverd aan de implementatiefase.

Probleem was steeds om de migratie van de data uit de catalogi van de FELNET-partners in de collectieve catalogus automatisch en zonder manuele tussenkomst te laten verlopen. Sindsdien kan de FELNET-partner op drie mogelijke manieren zijn data overmaken naar de centrale catalogus:

- door harvesting via het OAI-PMH-protocol⁵ waarbij de nodige afspraken worden gemaakt met de webbeheerder over de periodiciteit voor het overbrengen van de data;
- het geregeld "in bulk" transfereren van de gegevens zoals het voorheen het geval was of
- via een invoermodule een rechtstreekse catalogisering in de FELNET-catalogus.

Omwillen van de (onder meer budgettaire) voordelen schakelden verschillende partners over op deze directe invoer. Volledigheidshalve kan gezegd worden dat partners die een deelcollectie milieu bezitten en gebruik wensen te maken van de directe invoermodule vanzelfsprekend ook hun andere informatie via deze weg kunnen ontsluiten. Alle voorzieningen van een klassiek ontsluitingssysteem zoals onder meer inzake het toekennen van een signatuur en een circulatiemodule, zijn daarbij voorhanden.

Na deze aanzienlijke investeringen voor de installatie van een nieuwe website was het doel om het gebruik van de FELNET-site door niet-partners de hoogte in te krijgen. Het is immers niet voldoende over een up-to-date site te beschikken, er dient naar gestreefd dat gebruikers die op zoek zijn naar milieu-informatie op de hoogte zijn van het bestaan van de site en hem ook daadwerkelijk gebruiken. Cruciale vraag is dan ook of de gebruikers gemakkelijk de weg vinden naar FELNET en in welke mate de nieuwe website voldoet aan de wensen van de bezoekers. Blijven deze bezoekers "lang" op de site, hoe navigeren ze, maken ze gebruik van de beschikbare "toeters en

bellen"? Het gebruik van de website dient met andere woorden geoptimaliseerd te worden. Hiervoor werd een beroep gedaan op Matica⁶ dat gespecialiseerd is in webmarketing en zoekmachineoptimalisatie of misschien beter gekend onder *Search Engine Optimization* (SEO).

Via de uitgebreide mogelijkheden van *Google Analytics* worden de bezoekersaantallen van de FELNET-site gemonitord en grondig geanalyseerd onder meer naar het gevolgde navigatietraject⁷ op de site. We kunnen vaststellen⁸ dat ongeveer 75% van de bezoekers vooral interesse heeft voor het bovenste deel van de homepagina met de FELNET-zoekfunctie. Meer naar onder op de homepagina worden ook links weergegeven naar de geldende milieuwetgeving (van Brussel, Vlaanderen, Wallonië, Europese Unie) waarin de bezoeker blijkbaar minder geïnteresseerd is of onwetend over de mogelijkheid om deze via de FELNET-site op te sporen. We weten alzo welk het meest interessante deel van de website is: de zoekfunctie naar milieu-informatie en tevens de bestaansfunctie van FELNET.

Een eerste initiatief dat werd genomen, was om via *Google Adwords* ervoor te zorgen dat bij de zoekacties FELNET hoger op de resultatenladder terecht komt. Daar een dergelijke campagne betalend is en ze voor ons slechts een beperkte winst in bezoekersaantallen opleverde, werd ze na enkele maanden stopgezet.

Er dient voor gezorgd dat bezoekers langer op de website blijven, dat er meer pagina's bezocht worden: bezoekers, onderzoekers, studenten dienen meer queries te doen, bezoekers die slechts een pagina doorlopen is niet het gedrag dat we op het oog hebben.

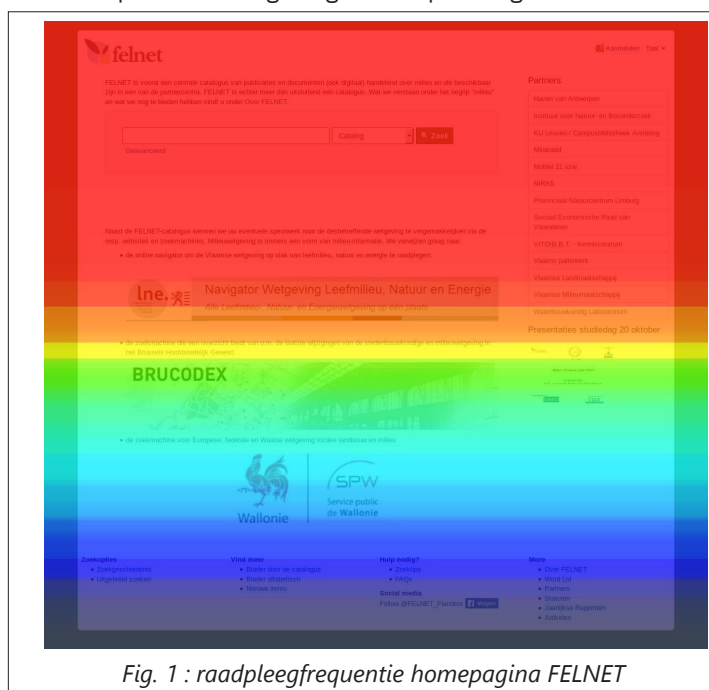

Fig. 1 : raadpleegfrequentie homepagina FELNET

Google indexeert ook slechts een zeer beperkt aantal FELNET-webpagina's⁹. Dit dient verbeterd door meer aandacht te schenken aan de sitemap waardoor Google wordt geïnformeerd over (de structuur van) de sitecontent. De nodige aandacht dient te gaan naar een geregelde actualisatie. Google dient attent gemaakt op de voornaamste webpagina's die zeker moeten doorlopen worden. Er dient gekeken hoeveel keer gezocht wordt op bepaalde termen om te kijken hoe populair een zoekterm is en waardoor bepaalde termen kunnen gepromoot worden.

Daarnaast zijn linken vanop andere websites interessant voor Google. Ze vertellen Google soms meer over wat FELNET te bieden heeft. We zullen daarom in de eerste plaats op zoek gaan naar websites die naar FELNET verwijzen. Een inventaris van deze externe websites zal worden opgemaakt. De FELNET-website bevat bijna vooral literatuurbeschrijvingen en minder concrete informatie.

Om het zoekresultaat via Google te vergroten, kan het uitwerken van een thema- of lanceringspagina zijn vruchten afwerpen. Dergelijke pagina behandelt een bepaald onderwerp en bundelt de nuttige informatie op een overzichtelijke en duidelijke manier. De pagina's zijn immers zeer waardevol, zowel voor de bezoekers van de website als voor Google.

Verder worden een aantal klassieke meer commerciële trucs toegepast op de website. Aan de hand van de navigatiebewegingen kan worden afgeleid tot waar de gebruiker de site interessant vindt en volgt tot aan een bepaalde barrière en dan niet verder gaat. Er wordt niet met "een winkelwagen" gewerkt,

dan denken de bezoekers dat er dient betaald te worden. Deze hinderpalen worden zoveel mogelijk weggewerkt. Het eindpunt heeft het meeste aandacht nodig, hoe een bepaald document uiteindelijk bekomen kan worden. Een voorbeeld hierbij is dat uit de analyse van de navigatiebewegingen blijkt dat bezoekers na het vinden van hun informatie door het gebrek aan een "actieknop" niet verder konden. Na het instellen van een knop "Aanvragen" op iedere detailpagina direct onder de titel van de publicatie, bleek snel dat deze regelmatig door de bezoekers wordt aangeklikt. Vervolgens ontstond wel de barrière van het aanmelden. Dit was een niet verwachte brug te ver voor vele bezoekers en daarom werd besloten om die aanvraagprocedure te vereenvoudigen. Bij het eventueel "Aanmelden" wordt geen gebruikersnaam en wachtwoord meer gevraagd maar kunnen rechtstreeks de naam en het adres worden ingegeven om te weten waar de gevraagde informatie kan geleverd worden.

We kunnen vaststellen dat het gebruik van de FELNET-website toeneemt: het aantal bezoekers is wel dalend doch de bezoekerstijd neemt toe, de sessieduur stijgt. Qua regionale spreiding komen de laatste drie maanden zowat 70% van de bezoekers uit België, 10% uit Nederland en voor het overige uit Duitsland, Frankrijk, Ierland en het Verenigd Koninkrijk. De bounce rate, het aantal bezoekers dat onmiddellijk de FELNET-site verlaat zonder verder door te klikken, is aanzienlijk verminderd.

Natuurlijk wil FELNET zich ook op de sociale media manifesteren. In de loop van 2016 werden Facebook en Twitter geïntroduceerd. Vanaf dan kan het reilen en zeilen van FELNET gevolgd worden via de Facebook-pagina www.facebook.com/FELNET.Flanders en het Twitter-account @FELNET_Flanders. Vraag is of die kanalen ook worden aangewend om iedereen die dat wenst over het milieu te informeren. De mogelijkheid is in elk geval voorhanden.

Vanaf eind augustus is een Secure Sockets Layer (SSL)-certificaat ingesteld op de FELNET-website. Dit duidt op de beveiliging van de verbinding tussen de computer van bezoeker en de server en zorgt ervoor dat de datastroom tussen de bezoeker en de website niet leesbaar is voor anderen. We wensen immers niet dat de persoonlijke gegevens die de bezoeker ingeeft bij het aanvragen van een document zichtbaar zouden worden voor wie andere bedoelingen heeft. Zelfs al zou een hacker erin slagen de communicatie te onderscheppen, dan nog zou hij met die data niets kunnen doen omdat hij de sleutel niet heeft om de gegevens te ontcijferen.

Om het twintigjarig bestaan van dit toch wel dynamisch samenwerkingsverband in de kijker te zetten werd

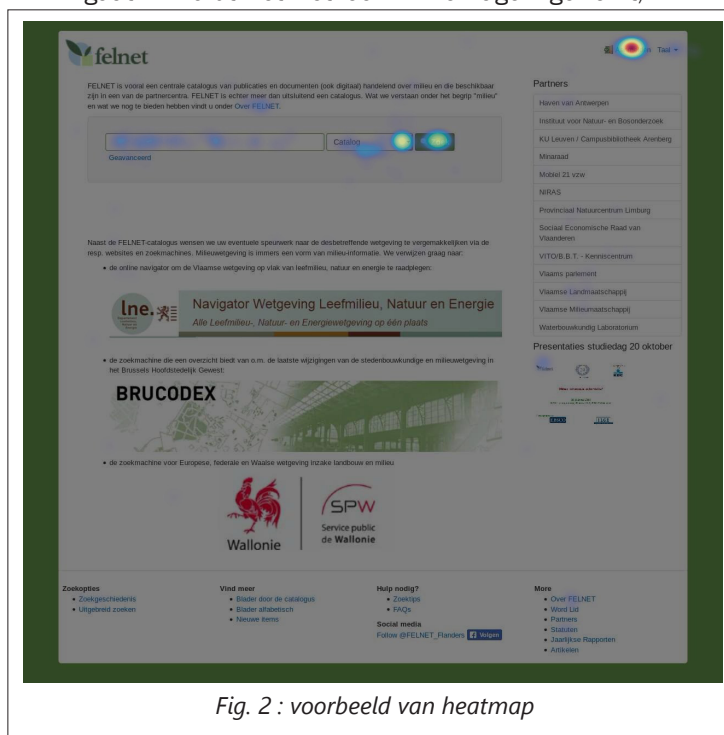

Fig. 2 : voorbeeld van heatmap

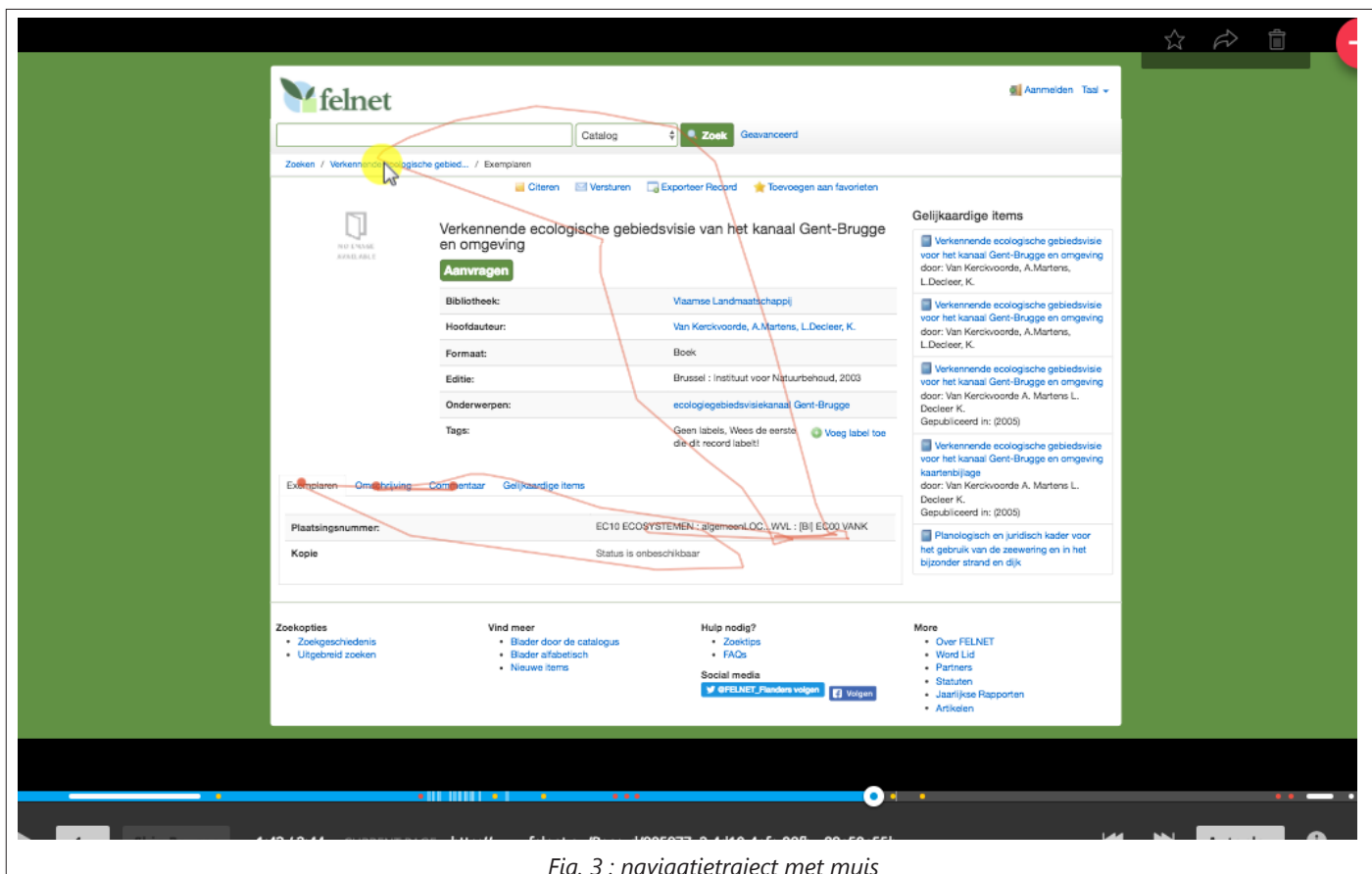

Fig. 3 : navigatietraject met muis

op 20 oktober 2016 in de Antwerpse Boerentoren de studiedag *Milieu in formatie uitformatie?* georganiseerd. Een titel en een dag die niet zozeer het milieu in de kijker stelde, doch zich wel toespitste op een core business van FELNET: het gestructureerd overbrengen van data. Er werd daarbij gekeken wat gelijkaardige websites aanbieden en hoe actievere gebruikers de toegang tot de website kunnen vinden. De nieuwe FELNET-website werd aan het publiek voorgesteld.

Om de ideeën van de studiedag niet verloren te laten gaan, werden de powerpointpresentaties op de FELNET-website¹⁰ geplaatst. Op deze site staan onder meer ook artikels over de evolutie en de werking van het samenwerkingsverband. En zeker niet vergeten: op zoek naar milieu-informatie, www.felnet.eu biedt u de unieke omgeving: niet alleen op pc is de website perfect bereikbaar, maar ook

op al uw mobiele toestellen. Door het *responsive webdesign* verschijnen de webpagina's altijd in functie van de afmeting van uw scherm.

FELNET mag zich terecht een succesverhaal noemen. Zelfs in die mate dat bij de uitbouw van een gemeenschappelijke catalogus voor de bibliotheken van de federale overheidsdiensten de bibliothecarissen besloten om zich onder meer op FELNET te baseren voor de uitbouw van een gelijkaardig samenwerkingsverband binnen de federale overheidsadministratie: Bibforum of Forum van federale bibliotheken. Spijtig genoeg wordt sinds 1 juli 2015 de Gemeenschappelijke catalogus van de federale bibliotheken niet meer bijgewerkt en bleef online toegankelijk tot 1 juli 2016. Het forum zelf blijft nog wel actief onder het voorzitterschap van de Koninklijke Bibliotheek van België.

Marc Van den Bergh
Johan Le Maire
FELNET p/a SERV
Wetstraat 34-36
1040 Brussel
voorzitter@felnet.eu
ondervoorzitter@felnet.eu
www.felnet.eu

Augustus 2017

Noten

1. Van den Bergh, Marc. Woord vooraf = Éditorial. Bladen voor Documentatie = Cahiers de la Documentation, maart 2017, vol. 71, nr 1, p.3-5
2. Europese Economische Commissie voor Europa van Europa van de Verenigde Naties (ECE UN) "Verdrag betreffende toegang tot informatie, inspraak bij besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden met bijlagen", ondertekend te Aarhus op 25 juni 1998 (Belgisch Staatsblad, 24 april 2003, derde editie, p. 22128-22148), art.2, §3. Deze omschrijving wordt weergegeven in het artikel 7 van de FELNET-statuten.
3. MIS of de Milieu Informatie Stuurgroep is een overkoepelend orgaan binnen het Departement Omgeving van de Vlaamse overheid ingesteld om milieudata te structureren en het milieudatabeheer gestroomlijnder te laten verlopen. Op departementsniveau worden voor de MIS-werking de nodige budgetten voorzien om overkoepelende beheers- en informaticasystemen binnen de Vlaamse overheid te subsidiëren.
4. EMIS-VITO of het Energie- en Milieu InformatieSysteem voor het Vlaamse Gewest is een project van de Vlaamse overheid uitgevoerd door VITO binnen haar reccurente opdracht: <<https://emis.vito.be/nl>>
5. OAI-PMH of Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting is een laagdrempelig mechanisme voor de uitwisseling van metadata.
6. We danken Matica en in het bijzonder Alexander Stierman voor het ter beschikking stellen van de door ons gebruikte figuren.
7. Cf. ook figuur Fig. 2, en en 3 en 4 die respectievelijk. een idee geven waar met de muis geklikt wordt en welk traject met de muis wordt gevolgd.
8. Cf.Fig. 1 die de raadpleegfrequentie van de bezoeker aan de FELNET-homepagina weergeeft.
9. In juni 2017 werden door Google 863 pagina's geïndexeerd.
10. FELNET. FELNET Presentaties [online]. <<http://www.felnet.eu/Felnet/Presentations20102016>> (geraadpleegd op 31 juli 2017)